

Sygn. akt: I C 269/20

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 kwietnia 2021 r.

Sąd Okręgowy w Olsztynie I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący:	sędzia Ewa Oknińska
Protokolant:	sekretarz Dominika Orzepowska,

po rozpoznaniu w dniu 07 kwietnia 2021 r. w Olsztynie

na rozprawie

sprawy z powództwa **T. B., A. B.**

przeciwko (...) Bankowi (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W.

o zapłatę

I. ustala, że umowa kredytu mieszkaniowego (...) nr (...) zawarta w dniu 1 października 2008 r. pomiędzy powodami T. B. i A. B. a (...) Bank (...) Spółka Akcyjna w W. jest nieważna,

II. oddala powództwo o zapłatę kwoty 216.909,30 zł,

III. wzajemnie znosi koszty procesu między stronami.

sędzia Ewa Oknińska

Sygn. akt: I C 269/20

UZASADNIENIE

Powodowie A. B. i T. B. w pozwie przeciwko **pozwanemu (...) Bankowi (...) S.A. z siedzibą w W.** wnieśli o ustalenie, że umowa kredytu mieszkaniowego (...)nr (...) zawarta w dniu 1 października 2008 r. pomiędzy powodami a (...) Bankiem (...) Spółką Akcyjną w W. jest nieważna w całości od momentu jej zawarcia i zasądzenie od pozwanego solidarnie na ich rzecz kwoty 216.909,30 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 10 marca 2020 r. do dnia zapłaty;

ewentualnie o ustalenie, że § 4 ust. 2, § 22 ust. 2 pkt. 1 Części Ogólnej Umowy ((...)) są bezskuteczne wobec powodów oraz zasądzenie od pozwanego solidarnie na ich rzecz kwoty 74.871,47 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 10 marca 2020 r. do dnia zapłaty. Nadto, wnieśli o zasądzenie od pozwanego na rzecz powodów kosztów procesu według norm przepisanych, przy czym w odniesieniu do kosztów zastępstwa procesowego odrębnie dla każdego z powodów, w wysokości wynikającej z odrębnych przepisów lub według spisu kosztów (jeśli zostanie złożony).

W uzasadnieniu wskazali, że w dniu 1 października 2008 r. zawarli umowę kredytu mieszkaniowego (...)nr (...). Na podstawie umowy zawartej w oparciu o wzorzec umowy przygotowany przez Bank, pozwany udzielił kredytu w wysokości 140.580,13 CHF. Pozwany wypłacił na rzecz powodów kwotę 314.828,74 zł oraz powiększył saldo kredytu o kwotę 12.491,53 zł przeznaczoną na ubezpieczenie na wypadek pracy i hospitalizacji. Do wypłaty kredytu stosowano kurs kupna dla dewiz, obowiązujący w Banku w dniu realizacji zlecenia płatniczego, według aktualnej tabeli kursów pozwanego. Spłata zadłużenia przez kredytobiorców następowała poprzez potrącenie przez pozwany Bank wierzytelności pieniężnych z tytułu udzielonego kredytu z wierzytelnościami pieniężnymi powodów z tytułu środków pieniężnych zgromadzonych na rachunku (...) w wysokości stanowiącej równowartość raty spłaty kredytu w walucie wymiennej, przy zastosowaniu kursu sprzedaży dla dewiz, obowiązującego w Banku według tabeli kursów. W okresie od dnia 1 grudnia 2008 r. do dnia 13 lutego 2020 r. powodowie wpłacili na rzecz pozwanego kwotę 214.367,88 zł oraz koszty prowizji składek i opłat, tj. łącznie 215.198,61 zł. W okresie od dnia 14 lutego 2020 r. do dnia wniesienia pozwu bank pobrał z rachunku powodów na poczet umowy kwotę 1.710,69 zł.

W ocenie powodów, zawarta umowa jest nieważna z powodu sprzeczności z art. 69 ustawy prawo bankowego i art. 353¹ k.c. Sprzeczność ta polega na tym, że w chwili zawarcia umowy kredytobiorcy nie znali dokładnej wysokości udzielonego kredytu, a jedynym podmiotem, który miał wpływ na wysokość zobowiązania był Bank. Faktyczną wysokość kredytu powodowie znali dopiero z momentem uruchomienia całości kredytu i okazało się, że kwota wypłaconego kredytu była zbyt wysoka w stosunku do ich potrzeb. Zatem, w umowie nie określono jej istotnego elementu – kwoty kredytu. Udzielony kredyt nie był kredytem walutowym ze względu na to, że nie był on ani wypłacony ani spłacony w tej walucie. Ponadto, umowa zawiera postanowienia abuzywne - mechanizm przeliczeniowy (§ 4 ust. 2, § 22 ust. 2 pkt. 1 Części Ogólnej Umowy) odwołujący się do tabeli kursów walut. Umowa nie wskazuje w oparciu o jakie kryteria i według jakich zasad pozwany Bank ustala zawarte w niej kursy walut. Takie określenie wysokości należności obciążającej konsumenta z odwołaniem do tabel kursów ustalanych jednostronnie przez bank, bez wskazania obiektywnych kryteriów, narusza równorzędność stron, jest sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco naruszają interesy konsumenta. W konsekwencji wyeliminowania zakwestionowanych postanowień z umowy, brak jest możliwości uzupełnienia przez Sąd powstałych luk co czyni umowę nieważną. Odnośnie informacji o ryzyku kursowym powodowie wskazali, że bank nie dopełnił swoich obowiązków informacyjnych, stosując nieuczciwą praktykę rynkową. Konsekwencją powyższego powinna być ocena kolejnej podstawy prawnej roszczenia z art., 12 ust. 1 pkt 4 ustawy o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym. W umowie nie określono bowiem na czym polega ryzyko, z czego wynika czy też jakie mogą być jego skutki. Pozwany bank w całości przerzucił ryzyko walutowe na powodów. W związku z powyższym, powodowie dochodzą zwrotu wszelkich świadczeń uiszczonych na rzecz pozwanego w okresie od 15 października 2008 r. do dnia wniesienia pozwu, tj. kwoty 216.909,30 zł stanowiących świadczenie nienależne. Powodowie posiadają interes prawny w ustaleniu nieważności umowy z uwagi na stan niepewności prawnej polegającej na pobieraniu przez pozwany Bank rat kredytu w kwocie przez niego dowolnie ustalonej. Jednocześnie, jedynie sentencja wyroku ustalającego nieważność będzie wiążąca dla sądu wieczystoksięgowego.

Jako żądanie ewentualne powodowie zgłosili roszczenie o ustalenie bezskuteczności postanowień abuzywnych składających się na mechanizm waloryzacji, w przypadku uznania, że umowa jest ważna. Żądana kwota zapłaty w wysokości 74.871,47 zł stanowi nadpłatę pobranych przez Bank rat kredytu w wysokości ustalonej na podstawie niewiążących klauzul waloryzacyjnych w okresie od 15 października 2008 r. do dnia wniesienia pozwu (pozew – k.4-38, pismo z dnia 14 lipca 2020 r. – k. 235- 246).

Pozwany (...) Bank (...) S.A. w W. w odpowiedzi na pozew wniósł o oddalenie powództwa w całości i zasądzenie kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W uzasadnieniu zakwestionował roszczenie dochodzone pozewem w całości. Wskazał, że powodowie mogli dokonać spłaty rat kredytu bezpośrednio w walucie (...), ponadto umowa z uwagi na treść § 22 ust. 1 (...) była wykonywana z pominięciem kursów z tabel kursów w zakresie wypłat nastąpiła bezpośrednio w (...). W ocenie pozwanego pozew stanowi wyłącznie próbę uchylenia przez powodów od skutków ważnie i z pełną świadomością zawartej umowy

kredytu. Wskazał, że strona powodowa nie wykazała interesu prawnego w zakresie roszczeń opartych o art. 189 k.p.c. Pozwany wskazał, że zawarł z powodami umowę kredytu w walucie szwajcarskiej na jego wniosek, powodowie nie byli zainteresowani kredytem w PLN, mimo przedstawienia takiej oferty. Powodowie byli świadomi ryzyka kursowego istniejącego na etapie wypłaty i spłaty kredytu oraz jego wpływu na zaciągnięte zobowiązanie. Zostali o nim pouczeni przez zawarciem umowy kredytu, o czym świadczą złożone oświadczenia we wniosku o kredyt i umowie kredytu. Ponadto kredytobiorcy mieli do wyboru 3 rodzaje rachunków zgodnie z § 22 ust 2 (...), poprzez spłatę rat z rachunku oszczędnościowo – rozliczeniowego, rachunku walutowego i rachunku technicznego. Powodowie wybrali sposób spłaty kredytu - rachunek w walucie polskiej. W konsekwencji należy stwierdzić, że uprawnienia te nie pozwalają na uznanie kwestionowanych przez powodów klauzul przeliczeniowych odsyłających do tabeli kursów banku za postanowienia nieuczciwe. Klienci mieli możliwość indywidualnego ustalenia z bankiem kursu, po którym następowało przeliczenie kwoty kredytu z (...) na poszczególne tytuły w PLN, o czym byli informowani przez pracownika banku.

Pozwany podniósł, że konstrukcja umowy kredytu jest powszechnie akceptowana w doktrynie i orzecznictwie, nie jest sprzeczna z zasadą nominalizmu oraz nie jest sprzeczna z zasadami współżycia społecznego i zasadami swobody umów. Kwestionowane postanowienia umowy stanowiły przedmiot indywidualnych uzgodnień z kredytobiorcami. Powodowie dokonali wyboru rodzaju kredytu, jaka ma być waluta kredytu, jakie mają być warunki umowy. Ponadto pozwany podniósł zarzut przedawnienia roszczenia.

Pozwany zaprzeczył, aby skutek zawarcia umowy kredytu, miałby być w jakimkolwiek stopniu wzbogacony. Ponadto powodowie nie wykazali, że zachodzi przesłanka niwecząca wyłączenie obowiązku zwrotu świadczenia nienależnego spełnionego w świadomości rzekomego braku zobowiązania do świadczenia (art. 411 pkt 1 k.c.)

(odpowiedź na pozew – k. 84- 125)

Sąd ustalił, co następuje:

Powodowie działając jako konsumenci wystąpili w dniu 8 września 2008 r. do pozwanego z wnioskiem o udzielenie kredytu mieszkaniowego na nabycie lokalu mieszkalnego na rynku wtórnym w kwocie 280.000 zł oraz koszty ubezpieczenia (łącznie 291.760 zł). Jako wnioskowaną walutę kredytu wskazano franka szwajcarskiego (tj. 140.580,13 CHF). We wniosku kredytowym zawarto oświadczenia kredytobiorców o nieskorzystaniu z oferty kredytu w złotych i wyborze kredytu w walucie wymiennej, o zapoznaniu się z ryzykami wynikającymi z możliwości zmiany oprocentowania i kursu waluty, w tym możliwości zmiany wysokości zobowiązania (że w przypadku wzrostu kursu walut podwyższeniu ulega zarówno rata kredytu jak i kwota zadłużenia), świadomości tego ryzyka. W ramach wniosku zawarto też oświadczenie, że poinformowano powodów o tym, że w przypadku kredytów w walucie wymiennej w rozliczeniach Bank stosuje ustalone przez siebie kursy walut zamieszczone w Tabeli – wg kursu kupna do wypłaty takiego kredytu w PLN i kurs sprzedaży do spłaty kredytu w PLN.

(dowód: wniosek kredytowy k. 134-135)

W dniu 1 października 2008 roku strony zawarły umowę kredytu mieszkaniowego (...)Hipoteczny nr (...), na podstawie której Bank zobowiązał się postawić do dyspozycji powodom kredyt w kwocie 140.580,13 CHF z przeznaczeniem na potrzeby własne tj. zakup i remont lokalu mieszkalnego oraz finansowanie kosztu ubezpieczenia od ryzyka utraty pracy, całkowitej niezdolności do pracy i pobytu w szpitalu.

Umowa składała się z części szczegółowej umowy ((...)) oraz z części ogólnej umowy ((...)).

Zgodnie z § 6 (...) wypłata miała nastąpić w transzach na rachunek zwykły nieruchomości oraz rachunek kredytowy, na którym są ewidencjonowane spłaty z tytułu spłaconego kredytu. Zgodnie z § 3 (...) wypłata kredytu miała nastąpić w terminie do 3 dni roboczych od stwierdzenia przez Bank spełnienia warunków opisanych w (...), według kursu kupna dla dewiz obowiązujący w (...) SA w dniu realizacji zlecenia płatniczego. W przypadku wypłaty kredytu lub transzy kredytu w walucie polskiej stosuje się kurs kupna dla dewiz obowiązujący w (...) w dniu realizacji zlecenia

płatniczego według aktualnej Tabeli kursów (§ 4 ust.2 (...)). Wyplata kredytu w walucie wymienialnej mogła nastąpić wyłącznie w przypadku finansowania zobowiązań kredytobiorcy poza granicami RP oraz w przypadku zaciągnięcia kredytu na spłatę kredytu walutowego, zaś w walucie polskiej w przypadku finansowania zobowiązań w RP (§ 4 ust. 1 pkt 1 i 2 (...)).

W części ogólnej umowy ((...)) w § 1 ust. 1 pkt 14, Tabela kursów została opisana jako tabela (...) SA obowiązująca w chwili dokonywania przez (...) SA przeliczeń kursowych, dostępna w banku oraz na stronie internetowej Banku.

W § 6 i 7 (...) wskazano, że odsetki od kredytu będą ustalane w walucie kredytu według zmiennej stopy procentowej stanowiącej sumę stawki referencyjnej i marży (...) SA. Odsetki miały być naliczane w stosunku rocznym, a wysokość stopy procentowej miała być ustalona w dniu rozpoczynający każdy pierwszy i kolejny trzymiesięczny okres obowiązywania stawki referencyjnej. Zmiana stawki referencyjnej dla potrzeb oprocentowania miała następować w dacie wymagalności rat i odsetek. Stawkę referencyjną określono jako stawkę LIBOR publikowaną o godzinie 11:00 (...) lub 11:00 na stronie informacyjnej R. w drugim dniu poprzedzającym kolejne okresy trzymiesięczne, przy czym w § 1 ust. 1 pkt 12 lit b (...), wskazano, że dla kredytu w (...) stawką referencyjną jest stawka LIBOR dla międzybankowych depozytów trzymiesięcznych (LIBOR 3M).

Zgodnie z § 2 (...) kredyt został udzielony na 360 miesięcy licząc od dnia zawarcia umowy. Stawka referencyjna w dniu sporządzenia umowy wyniosła 2,9300 p.p., stała marża 0,96 p.p., oprocentowanie wynosiło 4,7900% w skali roku, a rzeczywista roczna stopa procentowa wniosła 3,9697% w skali roku. Kredyt miał być spłacany w ratach annuitetowych płatnych pierwszego dnia każdego miesiąca (§ 7 (...)).

W § 21 (...) wskazano, że spłata kredytu i odsetek następuje w drodze potrącenia przez Bank środków zgromadzonych na rachunku (...), rachunku walutowym, rachunku technicznym prowadzonym przez pozwany Bank. Potrącenie następowało w terminie pierwszego dnia każdego miesiąca w wysokości wynikającej z zawiadomienia

W przypadku dokonywania spłat kredytu ze środków z rachunku (...), środki miały być pobierane w walucie polskiej w wysokości stanowiącej równowartość kredytu lub raty spłaty kredytu w walucie wymienialnej, w której udzielony był kredyt, przy zastosowaniu kursu sprzedaży dla dewiz, obowiązującego w (...), w dniu w którym następowała spłata, według aktualnej Tabeli kursów (§ 22 ust. 2 pkt 1 (...)).

W przypadku rachunku walutowego i technicznego środki mogły być pobierane w walucie kredytu lub w innej walucie przy zastosowaniu tabeli kursów kupna/sprzedaży dewiz obowiązującej w Banku (§ 22 ust.2 pkt 2 i 3 (...)).

Niespłnienie przez powodów części albo całości raty spłaty kredytu w terminie określonym w umowie powodowało, że należności z tytułu zaległej spłaty stawały się zadłużeniem przeterminowanym, które mogło zostać przez Bank przeliczone na walutę polską przy zastosowaniu kursu sprzedaży dla dewiz obowiązującego w (...) SA w dniu wyznaczonym jako termin spłaty. Spłata zadłużenia przeterminowanego w walucie innej niż polski złoty po takim przeliczeniu miała być przeliczana na PLN według kursu kupna z Tabeli obowiązującej w dacie wpływu środków (§ 32 ust. 1 (...) i § 36 ust. 1 pkt 1 i 2 (...)).

Kredyt został zabezpieczony hipoteką zwykłą na prawie własności nieruchomości powodów oraz hipoteką kaucyjną na tym samym prawie w wysokości odpowiednio 140.580,13 CHF oraz 42.174,04 CHF. (§ 4 ust. 1 (...)).

(dowód: umowa kredytu wraz z załącznikami, k. 42-49, oświadczenie o ustanowieniu hipoteki k. 142, oświadczenie (...) S.A. k. 143)

Środki z kredytu zostały wypłacone w następujących transzach odpowiednio w dniach: 15 października 2008 r. w kwocie 12.491,53 zł (składka z tytułu ubezpieczenia), oraz 194.752,92 zł, 23 października 2008 r. w kwocie 95.247,08 zł i 25.058,24 zł.

(dowód: zaświadczenie k. 55, dyspozycje wypłaty k. 140-141)

Powodowie chcieli zaciągnąć kredyt w wysokości 280.000,00 PLN na zakup mieszkania, otrzymali propozycję kredytu powiązanej z walutą (...). W chwili zawarcia umowy nie poinformowano powodów, że mogą spłacać kredyt we frankach. Nie wyjaśniono im również w jaki sposób jest ustalany kurs (...), w oparciu o który następowało przeliczenie kredytu przy wypłacie i spłacie kredytu. O wysokości należnej raty powodowie dowiadywali się po ściągnięciu środków przez Bank ze wskazanego w umowie rachunku bankowego. Po podpisaniu umowy, powodowie otrzymali większą kwotę kredytu niż tą, o którą wnioskowali.

(dowód: zeznania powodów - k. 317-319, zeznania świadka M. G. k. 369-370, zeznania świadka S. K. – k. 261- 263)

W okresie od 1 października 2008 roku do 13 lutego 2020 roku powodowie spłacili 176.582,95 zł tytułem spłaty kapitału kredytu oraz 37.536,03 zł tytułem odsetek i 248,91 zł odsetek karnych oraz kwotę 830,73 zł tytułem opłat i składki z tytułu ubezpieczenia. Ponadto od dnia 02 marca 2020 r. do dnia 09 marca 2020 r. spłacili kwotę 1.710,69 zł.

(dowód: zaświadczenie – k. 55 – 60, potwierdzenie pobrania środków – k.62-69)

Pismem z dnia 25 lutego 2020 r. powodowie wezwali pozwanego do zwrotu kwoty 214.367,88 zł z uwagi na nieważność umowy kredytu – w terminie do dnia 09 marca 2020 r. . Pismo wpłynęło do pozwanego w dniu 02 marca 2020 r.

(dowód: wezwanie – k. 61, odpowiedź banku z dnia 24.03.2020 r. – k. 165)

Sąd zważył, co następuje:

Żądanie powodów o ustalenie nieważności umowy kredytu zasługuje na uwzględnienie.

Stan faktyczny w sprawie Sąd ustalił na podstawie niekwestionowanych przez strony dokumentów – w szczególności umowy kredytowej, wniosku kredytowego oraz zaświadczenia wystawionego przez pozwanego Bank przedstawiającym historię spłat kredytu. Sąd dał wiarę również zeznaniom świadków oraz zeznaniom strony powodowej w takim zakresie w jakim znajdują potwierdzenie w zebranych materiale dowodowym. Podnieść należy, że świadkowie nie pamiętali okoliczności związanych z zawarciem umowy z powodami.

Sąd pominął wniosek dowodowy strony pozwanej dotyczący dopuszczenia dowodu z opinii biegłego z zakresu bankowości. Pominięcie dowodu zgłaszanego przez stronę jest bowiem dopuszczalne wtedy, gdy okoliczności sporne, na które dowód powołano, zostały dostatecznie wyjaśnione (wyrok Sądu Najwyższego z 19 grudnia 2012 r. sygn. akt II CNP 41/12, wyroki SN: z 12 stycznia 2005 r., I CK 451/04, z 5 lutego 2009 r., II UK 176/08 i z 13 grudnia 2010 r., III SK 16/10). Opinia biegłego stanowi jedynie dowód dający Sądowi, rozstrzygającemu sprawę merytorycznie, dokonanie ustaleń w zakresie wymagającym wiadomości specjalnych (a więc wiedzy wykraczającej poza objętą zakresem wiedzy ogólnej – powszechnej). W tej sprawie Sąd uznał, że zgromadzone w sprawie dowody w postaci dokumentów i zeznań świadków oraz strony powodowej, w pełni pozwalają na rozstrzygnięcie niniejszej sprawy, zaś wniosek dowodowy o dopuszczenie opinii biegłego potraktował, z uwagi na powyższe, jako nieistotny dla rozstrzygnięcia sprawy.

Odnosząc się do żądania pozwu, należy wskazać, że strona powodowa może żądać ustalenia przez sąd ustalenia nieważności umowy, gdy ma w tym interes prawny, Zgodnie z art. 189 k.p.c. powód może żądać ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny. Interes prawny powodów polegał na tym, że strona domagała się definitywnego usunięcia niepewności prawnej co do istnienia łączącego go z pozwanym stosunku prawnego. Wyrok ustalający w niniejszej sprawie wyeliminuje spory co do tego, czy strony łączy umowa kredytowa, czy też stosunek w tym zakresie nie istnieje.

Zgodnie z art. 58 § 1 k.c. nieważna jest czynność prawna sprzeczna z ustawą albo mająca na celu obejście ustawy, chyba że właściwy przepis przewiduje inny skutek, w szczególności ten, że na miejsce nieważnych postanowień czynności prawnej wchodzi odpowiednie przepisy ustawy. Nieważna jest również czynność prawna sprzeczna z zasadami współżycia społecznego (art. 58 § 2 k.c.). Jeżeli nieważnością jest dotknięta tylko część czynności prawnej, czynność pozostaje w mocy co do pozostałych części, chyba że z okoliczności wynika, iż bez postanowień dotkniętych

nieważnością czynność nie zostałaby dokonana (art. 58 § 3 k.c.). W myśl art. 69 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (w brzmieniu obowiązującym w dacie zawarcia przez strony przedmiotowej umowy kredytu) przez umowę kredytu bank zobowiązuje się oddać do dyspozycji kredytobiorcy na czas oznaczony w umowie kwotę środków pieniężnych z przeznaczeniem na ustalony cel, a kredytobiorca zobowiązuje się do korzystania z niej na warunkach określonych w umowie, zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty oraz zapłaty prowizji od udzielonego kredytu. Umowa kredytu powinna być zawarta na piśmie i określać w szczególności: strony umowy, kwotę i walutę kredytu, cel, na który kredyt został udzielony, zasady i termin spłaty kredytu, wysokość oprocentowania kredytu i warunki jego zmiany, sposób zabezpieczenia spłaty kredytu, zakres uprawnień banku związanych z kontrolą wykorzystania i spłaty kredytu, terminy i sposób postawienia do dyspozycji kredytobiorcy środków pieniężnych, wysokość prowizji, jeżeli umowa ją przewiduje, warunki dokonywania zmian i rozwiązania umowy.

W ocenie Sądu zasadnicze postanowienia umowy z dnia 1 października 2008 r. spełniają co do zasady przesłanki z art. 69 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe i pozwalają na uznanie jej za umowę kredytu bankowego. Znane są bowiem i strony umowy i kwota oraz waluta kredytu, cel, na jaki został udzielony zasady i termin jego spłaty, wysokość oprocentowania i zasady jego zmiany.

Zatem w ocenie Sądu umowa łącząca strony - ze względu na jej konstrukcję - nie może być uznana za nieważną. Oceny tej nie zmienia okoliczność, że kwota udzielonego kredytu została określona i poddana oprocentowaniu w walucie szwajcarskiej, a miała być wypłacona i spłacona w walucie polskiej. Dopuszczalne jest zawieranie tego typu umów w świetle art. 358¹ § 2 k.c. Zgodnie z powołanym przepisem istnieje możliwość zastrzeżenia w umowie, że wysokość zobowiązania, którego przedmiotem od początku jest suma pieniężna, zostanie ustalona według innego niż pieniądź miernika wartości. W orzecznictwie zgodnie przyjmuje się przy tym, że w omawianym przepisie chodzi o pieniądź polski, a innym miernikiem wartości może być również waluta obca (por. wyrok SN w sprawie I CSK 4/07, I CSK 139/17, uzasadnienie wyrok SN w sprawie V CSK 229/06).

W przedmiotowej sprawie walutą kredytu jest (...), natomiast walutą wykonania kredytu był złoty polski. Strona powodowa bowiem zobowiązana była spłacać w PLN równowartość rat kredytu wyrażonych w (...). Zgodnie z orzecznictwem SN dopuszczalne jest zaciągnięcie zobowiązania w walucie obcej oraz zastrzeżenie sposobu wykonania umowy tj. wypłaty i dokonywania spłaty kredytu w złotych polskich. Ponadto zgodnie z art. 353¹ k.c. zgodnie z którą strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego. Zdaniem Sądu powyższa umowa stanowi swojego rodzaju wariant umowy kredytowej przewidzianej w przepisach ustawy prawo bankowe. Bez wątplenia bowiem celem stron było udostępnienie przez pozwanego powodowi równowartości określonej kwoty pieniędzy oraz jej zwrot przez powodów w określonym w umowie terminie - przy czym miernikiem tej wartości miał być kurs franka szwajcarskiego do waluty polskiej.

W przypadku ryzyka zmiany kursu wskazać trzeba natomiast, że na zmianę kursu waluty wpływa szereg czynników ekonomicznych jak i pozaekonomicznych, niezależnych od woli stron zawartej umowy. Jak wynika z oświadczeń, kredytobiorcy zostali poinformowani o ryzyku kursowym i że po zapoznaniu się z ofertą Banku zdecydowali się zawrzeć umowę kredytu. Kursy walut z natury swojego funkcjonowania cechują się zmienną wartością, wykazując raz tendencję wzrostową, a innym razem spadkową. Zmienność kursów walut jest faktem powszechnie znanym, nie wymagającym dowodu.

Co do zasady zatem uznać trzeba, że brak jest podstaw do uznania, że umowa ze względu na jej konstrukcję (umowa kredytu denominowanego) była sprzeczna z prawem lub z zasadami współżycia społecznego.

W tym miejscu rozważyć jednakże trzeba, czy postanowienia umowy łączącej strony zwłaszcza w zakresie ustalenia kursu waluty (...), niezbędnego do ustalenia wzajemnych zobowiązań stron, mają charakter niedozwolony.

Zgodnie z art. 385¹ k.c. postanowienia umowy zawieranej z konsumentem, które kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami lub rażąco naruszają jego interesy, nie są wiążące, jeżeli nie zostały uzgodnione indywidualnie. Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny (§ 1). Nieuzgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu, co w szczególności odnosi się do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta (§ 3).

Bezspornym w przedmiotowej sprawie było, że powodowie zawarli umowę kredytu jako konsumenci. Żaden przeprowadzony w sprawie dowód nie wskazuje, aby strona powodowa zawierała przedmiotową umowę w ramach działalności gospodarczej.

W § 4 ust. 2 (...) określono, że wypłata kredytu miała nastąpić według kursu kupna dla dewiz (aktualnej Tabeli kursów) obowiązującego w (...) SA według w dniu realizacji zlecenia płatniczego. W § 22 ust. 2 pkt 1 z kolei wskazano, iż środki z rachunku (...) przeznaczone na spłatę kredytu pobierane były w walucie polskiej w wysokości stanowiącej równowartość kredytu lub raty spłaty kredytu w walucie wymiennej, w której udzielony był kredyt, przy zastosowaniu kursu sprzedaży dla dewiz, obowiązującego w (...), w dniu w którym następowała spłata, według aktualnej Tabeli kursów. Przy czym treść umowy nie określa procedury ustalania ww. kursów. Tak więc, zmiana kursu waluty wpływała na wypłacone w złotych kwoty kredytu oraz na spłacane w złotych przez kredytobiorców kwoty rat kapitałowo – odsetkowych, a ryzyko związane ze zmianą kursu waluty ponosili kredytobiorcy. Spłata kredytu następowała w złotych polskich w równowartości kwot wyrażonych w walucie obcej. Do przeliczeń wysokości rat kapitałowo – odsetkowych spłacanego kredytu zastosowanie miał kurs sprzedaży danej waluty obowiązujący w Banku w dniu spłaty, w momencie dokonywania przeliczeń kursowych. Bez wątpienia powodowie nie mieli żadnego wpływu w zakresie ustalenia kursu waluty (...), niezbędnego do ustalenia wzajemnym zobowiązań stron, co wynika z zeznań świadków oraz zeznań powodów, ale jest też oczywiste zważywszy, że wspomniane postanowienia znajdują się w części ogólnej przedmiotowej umowy kredytu – umowy, stanowiącej jednocześnie wzorzec umowy.

W tym zakresie Sąd nie uwzględnił twierdzeń pozwanego, jakoby powodowie w chwili zawarcia umowy byli informowani o możliwości spłaty kredytu w walucie (...). Za wiarygodne uznano twierdzenia strony powodowej, że nie zaproponowano im możliwości spłaty kredytu w walucie (...). Zresztą z zeznań świadka M. G. wynika, że wątpiwym jest, aby w chwili zawarcia umowy istniała możliwość spłaty kredytu w walucie (...). Podnieść również trzeba, że analiza części ogólnej umowy wskazuje, że ta część umowy dotyczyła zarówno kredytów wypłacanych w złotych polskich oraz kredytów udzielanych w walucie wymiennej (tj. w walucie obcej), był to wzorzec umowy przyjęty dla wszystkich klientów banku. Z tych przyczyn w części ogólnej zamieszczono zapisy odnoszące się do tych kredytów (vide § 4, 21, 22 części ogólnej umowy). Zatem z zapisu § 21 i 22 części ogólnej umowy nie można wywieść, że powodom zapewniono możliwość spłaty kredytu w walucie (...).

Zgodnie z art. 385² k.c. oceny zgodności postanowienia umowy z dobrymi obyczajami dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy, biorąc pod uwagę jej treść, okoliczności zawarcia oraz uwzględniając umowy pozostające w związku z umową obejmującą postanowienie będące przedmiotem oceny. Ponadto zgodnie z brzmieniem art. 4 dyrektywy, nadanym sprostowaniem z 13 października 2016 r. (Dz.Urz.U.E. L z 2016 r. Nr 276, poz. 17), nieuczciwy charakter warunków umowy jest określany z uwzględnieniem rodzaju towarów lub usług, których umowa dotyczy i z odniesieniem, w momencie zawarcia umowy, do wszelkich okoliczności związanych z zawarciem umowy oraz do innych warunków tej umowy lub innej umowy, od której ta jest zależna. W rezultacie przy dokonywaniu oceny niedozwolonego charakteru określonego postanowienia umownego, w tym także oceny indywidualnej, nie ma żadnego znaczenia, w jaki sposób umowa była wykonywana przez strony. W szczególności nie ma znaczenia, czy przedsiębiorca rzeczywiście korzystał z możliwości, jakie wynikają dla niego z określonego brzmienia postanowień umownych. Istotne jest jedynie, że nie było żadnych przeszkód, aby z takich uprawnień, mogących naruszać interesy konsumenta, mógł skorzystać (z tych względów bezprzedmiotowe było również prowadzenie postępowania dowodowego na omawiane okoliczności).

W ocenie Sądu postanowienia zawierające uprawnienie banku do przeliczania sumy wykorzystanego przez kredytobiorcę kredytu do waluty obcej dotyczą głównych świadczeń stron umowy kredytu w rozumieniu art. 385¹ § 1 zdanie drugie k.c. co oznacza, że postanowienia takie, jeżeli nie zostały sformułowane jednoznacznie, podlegają kontroli w celu stwierdzenia, czy nie mają charakteru niedozwolonego (art. 385¹ § 1 zd. drugie k.c.). W razie uznania ich za niedozwolone, a tym samym za niewiążące kredytobiorcę, który zawiera umowę jako konsument, konieczne staje się również rozważenie skutków tego stanu rzeczy. Wprowadzenie do umowy stron „klauzul waloryzacyjnych” spowodowało, że wysokość zobowiązań wynikających z umowy podlegała wielokrotnemu przeliczaniu z zastosowaniem dwóch rodzajów kursu waluty przy czym mechanizm ustalania kursu nie został opisany w żaden sposób, gdyż umowa w tym względzie odsyła tylko do tabeli kursów obowiązującej w Banku. Oznacza to, że zgodnie z umową Bank miał całkowitą swobodę w zakresie ustalania kursu waluty, zaś powodowie nie mieli na ten kurs żadnego wpływu. Zatem postanowienia, o których mowa, nie były uzgodnione indywidualnie z powodami w rozumieniu art. 385¹ § 1 i 3 k.c. Jak wynika z przedłożonych dokumentów, powodowie zostali poinformowani o ryzyku zmiany kursu i zadeklarowali zgodę na poniesienie tego ryzyka, jednakże czym innym jest zgoda na poniesienie ryzyka związanego ze zmianą kursu waluty, a czym innym jest swobodne ustalanie tego kursu przez jedną ze stron.

Kwestionowane postanowienia umowy wskazywały na dwa rodzaje kursów – kurs kupna do ustalenia wysokości kredytu, którą należy wypłacić w PLN oraz kurs sprzedaży do ustalenia wysokości kolejnych rat spłaty w PLN. Ponieważ sposób ustalania tych kursów nie został określony w umowie, oznacza to, że mogły być one wyznaczane jednostronnie przez Bank według kryteriów na które powod nie miał żadnego wpływu. Na tle tak ukształtowanych postanowień dotyczących kursu waluty, która ma być miernikiem waloryzacji (przeliczania) zobowiązań wynikających z umowy kredytu bankowego utrwalony jest już pogląd, że mają one charakter niedozwolony, gdyż są „nietransparentne, pozostawiają pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarczają kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz naruszają równorzędność stron” (por. np. uzasadnienie wyroku SN w sprawie V CSK 382/18 i przywołane tam orzecznictwo). Wysokość kredytu wyrażonego w walucie obcej do wypłaty w walucie polskiej, a następnie wysokość, w jakiej spłaty w walucie polskiej, będą zaliczane na spłatę kredytu wyrażonego w walucie obcej, zależą bowiem wyłącznie od jednej ze stron umowy. Takie ukształtowanie umowy spowodowało, że po zawarciu umowy strona powodowa miała ograniczoną możliwość przewidzenia wysokości kwoty, jaka zostanie mu wypłacona, a następnie wysokości zadłużenia w PLN, skoro kursy wymiany w toku wykonywania umowy określić miał bank.

Zdaniem Sądu taka konstrukcja umowy, w której to jedna strona ma prawo do swobodnego ustalania kursów przyjmowanych do wykonania umowy, prowadzi do wniosku, że postanowienia dotyczące kursu waluty właściwego dla wzajemnych rozliczeń stron były sprzeczne z dobrymi obyczajami i naruszały rażąco interesy powoda w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., oceniane na datę zawarcia umowy (art. 385² k.p.c. – por. uchwała SN z 20.06.2018 r. w sprawie III CZP 29/17). Takie rozwiązania dawały bowiem Bankowi, czyli tylko jednej ze stron stosunku prawnego, możliwość przerzucenia na powodów całego ryzyka wynikającego ze zmiany kursów waluty wymiennej i pozostawiały mu całkowitą swobodę w zakresie ustalania wysokości ich zadłużenia przez dowolną i pozbawioną jakichkolwiek czytelnych i obiektywnych kryteriów możliwość ustalania kursu przyjmowanego do rozliczenia spłaty kredytu.

Wylimitowanie postanowień dotyczących kursu waluty przy zachowaniu postanowień dotyczących określenia kwoty kredytu w (...) oznaczałoby, że kwota kredytu powinna zostać przeliczona na PLN, a strona powodowa w terminach płatności kolejnych rat powinna je spłacać w PLN, przy czym żadne postanowienie nie precyzowałoby kursu, według którego miałyby nastąpić takie rozliczenia. W ocenie Sądu nie ma możliwości zastosowania w miejsce wylimitowanych postanowień żadnego innego kursu waluty.

Zgodnie z aktualnym poglądem wyrażonym w orzecznictwie, klauzulę waloryzacyjną traktuje się jako główne świadczenie kredytobiorcy, gdyż wpływa ona na wysokość tego świadczenia (vide: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 maja 2019 r. sygn. akt: I CSK 242/18, *legalis* nr 1966950). Zatem, w odniesieniu do przeliczenia należności stron brak jest możliwości zastępowania niedozwolonych klauzul umownych przepisami o charakterze ogólnym,

które są przepisami dyspozytywnymi. Pogląd ten został wypracowany w oparciu o związanie wszystkich sądów Unii Europejskiej wykładnią dyrektywy (...)dokonaną przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej w wyroku z dnia 3 października 2019 r. w sprawie (...). (...) podtrzymał pogląd, że w przypadku ustalenia, że w umowie zostało zawarte postanowienie niedozwolone w rozumieniu dyrektywy, skutkiem tego jest wyłącznie wyeliminowanie tego postanowienia z umowy, chyba że konsument następczo je zaakceptuje. Jedynie w drodze wyjątku możliwe jest zastosowanie w miejsce postanowienia niedozwolonego przepisu prawa o charakterze dyspozytywnym. Wyjątek ten obejmuje sytuacje w której jest zgoda stron na jego zastosowanie oraz okoliczność, że brak takiego zastąpienia skutkowałby upadkiem umowy i niekorzystnymi następstwami dla konsumenta, który na takie niekorzystne rozwiązanie się nie godzi.

Dotychczas, orzecznictwo usuwając z umowy klauzule abuzywne odwoływało się do norm ogólnych prawa cywilnego, zastępując klauzule waloryzacyjną średnim kursem walut obcych prezentowanym przez Narodowy Bank Polski czy też innych kursów walut wskazywanych przez strony w umowie. Zgodnie ze stanowiskiem (...) nie jest możliwe zastąpienie postanowienia niedozwolonego przez odwołanie się do norm ogólnych prawa cywilnego, gdyż spowodowałoby to ingerencję, mogącą wpłynąć na równowagę interesów, powodując nadmierne ograniczenie swobody zawierania umów. Zresztą, pozostawałoby to także w sprzeczności z bytem klauzuli waloryzacyjnej jako świadczenia głównego kredytobiorcy.

W przedmiotowej sprawie brak możliwości stosowania norm o charakterze ogólnym nie pozwala na sięgnięcie do domniemanej woli stron lub utrwalonych zwyczajów (art. 65 k.c. i art. 56 k.c.). Zatem należy rozważyć, czy umowa łącząca strony może być utrzymana bez niedozwolonych klauzul, czy też nie jest to możliwe i należy ustalić nieważność umowy. Mając na względzie treść art. 6 ust. 1 dyrektywy (...), niewątpliwie umowa nie może być utrzymana w mocy tylko wtedy, gdy na podstawie pozostałej treści umowy nie da się ustalić praw i obowiązków stron. W ocenie Sądu brak możliwości uzupełnienia umowy po wyeliminowaniu abuzywnych postanowień, powoduje, że nie jest obiektywnie możliwe wykonanie przez obie strony umowy. Zgodnie bowiem z aktualnym orzecznictwem zakwestionowane postanowienia umowne dotyczące mechanizmu przeliczania określają podstawowe świadczenia stron i z tego względu charakteryzują umowę. Po wyeliminowaniu z umowy stron postanowień dotyczących kursów wymiany, wiadomym jest jedynie, że Bank zobowiązuje się postawić do dyspozycji powodów równowartość określonej kwoty (...) w złotych polskich, lecz nie wiadomo według jako miernika ma być wyliczona ta równowartość. Nie jest również wiadomo, jaką kwotę powinni zwrócić kredytobiorcy. W konsekwencji nie da się ustalić kwoty kredytu, która podlega zwrotowi na rzecz Banku, albowiem ustalenie wysokości zobowiązania odnosiło się do kursów walut. Brak jednoznacznego określenia zasad ustalania kursów, a tym samym brak możliwości określenia praw i obowiązków stron oznacza, że umowa jest niezgodna z art. 69 pr. bank. i tym samym sprzeczna z prawem i z tego względu nieważna (art. 58 k.c.). Podnieść należy, że strona powodowa była pouczona o skutkach ustalenia nieważności umowy i zgodziła się na poniesienie konsekwencji z tym związanych.

Nieważność umowy oznacza, że nie istnieje stosunek zobowiązaniowy między stronami, jaki miałby powstać w wyniku jej zawarcia. W konsekwencji, strony, które zawarły nieważną umowę, powinny sobie zwrócić wzajemnie otrzymane świadczenia. Podstawę dochodzonego roszczenia o zapłatę stanowią przepisy art. 410 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 405 k.c. Zgodnie z art. 405 k.c. kto bez podstawy prawnej uzyskał korzyść majątkową kosztem innej osoby, obowiązany jest do wydania korzyści w naturze, a gdyby to nie było możliwe, do zwrotu jej wartości. W myśl natomiast art. 410 § 1 i 2 k.c. przepisy artykułów poprzedzających stosuje się w szczególności do świadczenia nienależnego. Świadczenie jest nienależne, jeżeli ten, kto je spełnił, nie był w ogóle zobowiązany lub nie był zobowiązany względem osoby, której świadczył, albo jeżeli podstawa świadczenia odpadła lub zamierzony cel świadczenia nie został osiągnięty, albo jeżeli czynność prawna zobowiązująca do świadczenia była nieważna i nie stała się ważna po spełnieniu świadczenia.

Żądanie zapłaty powodowie wywodzili z tytułu nienależnego świadczenia z uwagi na nieważność całego stosunku zobowiązaniowego. Jest bezsporne, że po stronie powodów nie występuje nadwyżka spłaty. Z pozyskanego od pozwanego zaświadczenia z dnia 14 lutego 2020 r. oraz dowodów wpłat wynika, że powodom wypłacono łączną kwotę 327.549,77 zł i w okresie od dnia 1 grudnia 2008 r. do dnia wniesienia pozwu powodowie spłacili łącznie kwotę 216.909,30 zł. Nie doszło zatem jeszcze do osiągnięcia przez Bank korzyści kosztem powodów. Nadal bowiem suma

ich wpłat była niższa od kwoty wypłaconej im przez pozwanego Bank. W tym stanie rzeczy nie było żadnych podstaw do żądania zwrotu na rzecz powodów jakiegokolwiek kwoty objętej żądaniem pozwu, wobec czego żądanie zapłaty podlegało oddaleniu jako pozbawione podstaw.

Odnosząc się do zarzutu przedawnienia roszczenia podniesionego przez pozwanego Bank wskazać trzeba jednak, że zarzut ten jest zasadny w zakresie roszczenia o zapłatę w zakresie należności uiszczonych dawniej, niż 10 lat przed wniesieniem pozwu. Zgodnie z utrwaloną linią orzecznictwa, w przypadku żądania zapłaty należności na podstawie konstrukcji świadczenia nienależnego okres przedawnienia wynosił 10 lat zgodnie z art. 118 k.c. W związku z wejściem w życie ustawy z dnia 13 kwietnia 2018 r. o zmianie ustawy Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustawach (Dz.U.2018.1104 z dnia 8 czerwca 2018 r.) termin przedawnienia wynosi 6 lat. Zgodnie z art. 5 ust. 2 cytowanej ustawy, jeżeli termin przedawnienia jest krótszy niż według przepisów dotychczasowych, bieg terminu przedawnienia rozpoczyna się z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy. Niewątpliwie według dotychczasowych przepisów, termin przedawnienia upłynął wyłącznie co do zwrotu świadczenia za okres do 24 marca 2010 r. tj. do kwoty 22.685,23 zł (pозew wniesiono w dniu 25 marca 2020 r.). Z kolei, powództwo o ustalenie może być wywiedzione w każdym czasie.

W tym miejscu zaznaczyć trzeba, że ustalenie nieważności umowy wskutek uznania postanowień obejmujących klauzule przeliczeniowe za niedozwolone (a co za tym idzie brak możliwości utrzymania spornej umowy w obiegu prawnym) czyni bezprzedmiotowym rozważania na temat tego, czy nieudzielenie stronie powodowej dostatecznej informacji o ryzyku kursowym stanowiło nieuczciwą praktykę rynkową, której stosowanie przez powoda upoważniałoby powodów do żądania unieważnienia umowy na podstawie art. 12 ust. 1 pkt 4 ustawy o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym (u.p.n.p.r.). Wymagałoby to wykazania przez powodów przesłanek z art. 12 u.p.n.p.r., w tym szkody (czego powodowie nie wykazywali). Podkreślić należy, że kredytobiorcy zostali poinformowani o ryzyku kursowym tj., że zmiana kursu walut wpływa na wysokość raty jak i na całość zadłużenia. W niniejszej sprawie postanowienia umowy w zakresie kursów walut jako abuzywne należało wyeliminować z umowy, co prowadzi do upadku umowy, a zatem kwestia unieważnienia umowy staje się bezprzedmiotowa (vide: wyrok SN z dnia 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18).

Uwzględnienie powództwa o ustalenie nieważności jako roszczenia głównego czyni natomiast bezprzedmiotowym odnoszenie się do roszczenia sformułowanego jako ewentualne.

Orzeczenie o kosztach procesu Sąd oparł na treści przepisu art. 100 k.p.c. W oparciu o powyższy przepis, mając na uwadze, że żądanie powodów zostało częściowo tylko uwzględnione, koszty zostały wzajemnie zniesione między stronami. Wzajemne zniesienie kosztów procesu jest natomiast możliwe jedynie wtedy, gdy obie strony są w takim samym lub zbliżonym stopniu wygrywającym i przegrywającym, co miało miejsce w niniejszej sprawie. sędzia Ewa Oknińska